

به نام خداوند جان خرد

قتل ناشی از اشتباه در حقوق کیفری

ماهیت و ضمانت اجرای
قتل ناشی از اشتباه
در حقوق کیفری ایران

دکتر محمدمهدی سیّدناصری
مدرس دانشگاه

مؤسسه‌ی
نشر و تحقیقات
ذکر

دفتر و فروشگاه مرکزی:

تهران، خ انقلاب، خ فلسطین جنوبی، خ محتشم، شماره‌ی ۰۲۰ طبقه‌ی اول غربی

تلفن: ۶۶۴۱۰۰۴۱ (خط ۵) • تلفکس: ۶۶۴۶۸۲۶۳

کد پستی: ۱۳۱۵۸۵۳۴۹۳ • سامانه‌ی پیامکی: ۳۰۰۰۶۶۶۶۶۳

@ghasedakbooks • www.zekr.co

قتل ناشی از اشتباه در حقوق کیفری

دکتر محمدمهدی سیدناصری (مدرس دانشگاه)

مدیر هنری: حسین نیلچیان

اجرای جلد: فریدون حقیقی

صفحه‌آرایی: کارگاه گرافیک قاصدک

زیر نظر شورای بررسی

لیتوگرافی: گلپا • کد: ۹۸/۹۱۲

چاپ سوم: ۱۳۹۹ • تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۰۶۰-۲

کلیه‌ی حقوق چاپ و نشر انحصاراً برای

موسسه‌ی نشر و تحقیقات ذکر محفوظ است.

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

چاپ سوم

سرشناسه: سیدناصری، محمدمهدی، ۱۳۷۰-

عنوان قراردادی: ایران، قوانین و احکام Iran. Laws, etc.

عنوان و نام پدیدآور: قتل ناشی از اشتباه در حقوق کیفری / محمدمهدی سیدناصری.

مشخصات نشر: تهران: موسسه نشر و تحقیقات ذکر، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۱۳۵ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۰۶۰-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۲۹ - ۱۳۰.

موضوع: قتل - قوانین و مقررات - ایران

موضوع: Homicide -- Law and legislation - Iran

موضوع: قتل (فقه) - (Homicide Islamic law)

موضوع: حقوق جزا - ایران - Criminal law - Iran

رده‌بندی کنگره: ۴۰۵۰ KMH

رده‌بندی دیویی: ۳۴۵/۵۵۰۲۵۲۳

شماره کتابشناسی ملی: ۵۹۲۳۳۵۲

فهرست مطالب

مقدمه.....	۷
فصل اول.....	۹
گفتار اول: قتل عمدی.....	۱۱
بخش اول: قتل نفس در شریعت اسلام.....	۱۳
۱. قتل نفس در ادیان مختلف.....	۱۳
۲. منابع و مأخذ قتل نفس از دیدگاه قرآن مجید.....	۱۳
بخش دوم: قتل عمدی در حقوق موضوعه.....	۱۵
۱. تعریف قتل عمدی.....	۱۵
۲. ارکان قتل عمدی.....	۱۶
الف- رکن ماده‌ی قتل.....	۱۶
اول- وجود شخص زنده.....	۱۶
حیات قبلی مجنی علیه.....	۱۶
اولاً- وجوه اشتراک.....	۱۸
ثانیاً- وجوه افتراق.....	۱۹
دوم- فعل مادی قتل عمدی.....	۲۲
بند (الف) فعل مثبت مادی.....	۲۲
بند (ب) ترک فعل.....	۲۴
ب- رکن معنوی یا عمد و قصد در قتل عمدی.....	۲۷
اول- قتل عمدی به معنی خاص.....	۲۸
دوم- قتل عمدی با انجام فعل نوعاً کشنده.....	۲۹
سوم- قتل عمدی با فعل مؤثر نسبت به مجنی علیه معین.....	۳۱
چهارم- تأثیر انگیزی، رضایت مجنی علیه و اشتباه در هویت مقتول در قتل	

عمدی.....	۳۲
بند ج- رکن قانونی قتل عمدی.....	۳۵
بخش سوم: اثبات قتل.....	۳۸
۱. اقرار.....	۳۸
الف- منع اخذ اقرار به عنف و شکنجه و اجبار اشخاص به ارائه دلیل در	
قانون اساسی.....	۳۹
ب- ضمانت اجرای تخلف از اصل سی و ششم قانون اساسی جمهوری	
اسلامی ایران.....	۳۹
ج- صحت در اقرار.....	۴۰
د- کیفیت و کمیت اقرار در قتل در حقوق موضوعه.....	۴۱
۲. شهادت.....	۴۱
الف) منع اجبار اشخاص به شهادت در قانون اساسی.....	۴۶
ب) کیفیت و کمیت گواهی یا شهادت در حقوق موضوعه.....	۴۶
ج) شهادت منتهی به وضع لوث.....	۴۷
۳. قسامه.....	۴۷
الف) سوگند عادی.....	۴۷
ب) قسامه به عنوان سومین راه ثبوت قتل در دادگاه.....	۴۸
ج) کیفیت و کمیت سوگند و قسامه در حقوق موضوعه.....	۵۰
اول- نقش قسامه در اثبات قتل.....	۵۱
دوم- عدم کفایت سوگند در ثبوت جرائم مستوجب حد و موقعیت شایعه به	
عنوان دلیل.....	۵۳
۴. علم قاضی.....	۵۴
گفتار دوم: قتل و صدمات بدنی غیر عمدی.....	۵۷
بخش اول- قتل یا جرح یا نقص عضو از مصادیق شبه عمد.....	۵۹
بند اول- موارد کلی و عمومی شبه عمد.....	۵۹
الف- موارد قانونی قتل و صدمات بدنی شبه عمد.....	۶۰
ب- عناصر متشکله قتل و صدمات بدنی شبه عمد.....	۶۱
(۱) نتیجه حاصل از ارتکاب جرم به صورت فوت یا صدمه بدنی مصدوم یا	
مضروب.....	۶۲
(۲) رابطه علیت.....	۶۳

۶۳	کیفیت فعل ارتكابی (عنصر مادی).....
۶۴	کیفیت قصد و عمد در شبه عمد (عنصر معنوی).....
۶۴	ج- قتل و صدمات بدنی غیر عمدی تعزیری.....
	بند دوم - عناصر متشکله قتل و صدمات بدنی غیر عمدی ناشی از تخلفات
۶۷	رانندگی.....
۷۱	ثانیاً- تحقق صدمه جسمانی و مصادیق آن.....
۷۱	ثالثاً- احراز رابطه علیت بین خطا و صدمه وارده.....
۷۲	بخش دوم- قتل یا جرح یا نقص عضو خطائی محض.....
۷۲	الف- مصادیق قانونی قتل، جرح یا نقص عضو خطائی محض.....
	ب- آثار قانونی تخلف انحصاری مقتول یا مصدوم در سلب مسئولیت مرتکب
۷۳	قتل یا جرح خطائی.....
۷۷	فصل دوم.....
۷۹	گفتار اول: اشتباه.....
۷۹	بیان مطلب.....
۸۰	انواع اشتباه موضوعی.....
۸۲	اشتباه موضوعی در حقوق جزای اسلام.....
۸۲	اشتباه مشترک حکمی و موضوعی.....
۸۴	گفتار دوم: قتل ناشی از اشتباه در هدف.....
۹۳	اول: نظر دیوان کشور فرانسه در مورد قتل ناشی از اشتباه در هدف.....
	دوم: نظر دیوان عالی کشور ایران قبل از انقلاب اسلامی در مورد قتل ناشی
۹۴	از اشتباه در هدف.....
	سوم: قتل ناشی از اشتباه در هدف در رویی قضایی بعد از انقلاب اسلامی
۹۵	ایران.....
۱۰۳	گفتار سوم: قتل ناشی از اشتباه در هویت.....
۱۱۲	تحلیل نهایی.....
۱۱۴	گفتار چهارم.....
۱۱۴	ضمان طبیب و قتل ناشی از اشتباه در هویت و.....
۱۱۴	شخصیت مجنی علیه متن سؤال.....
۱۲۹	نتیجه گیری.....
۱۳۱	منابع و مأخذ.....

تحفه‌ی پیش رو را تقدیم می‌کنم به پدر و مادرم، ستارگان فروزان
زندگی ام، به پاس همه‌ی خوبی‌ها، مهربانی‌ها و زحماتشان. باشد
که ایشان نزد حضرت حق، برای این همه فداکاری، همچون سایر
فرشتگان روی زمین، ماجور باشند.
گشتم و گشتم ثوابی بالاتر از بندگی پدر و مادر نیافتم...

مقدمه

این رشته از حقوق، قسمت خاص یا اختصاصی حقوق جزا را تشکیل می‌دهد و راجع است به بحث در خصوصیات هر یک از جرایم به طور جداگانه مانند قتل عمدی، قطع عضو یا جرح آن، زنا، قذف، شرب خمر، سرقت و غیره که موضوع ۲۸۰ ماده قانون حدود و قصاص و مقررات آن است.

موضوع بحث حقوق جزای اختصاصی نفس جرم است. بدین لحاظ این رشته از حقوق، شعبه‌ای از حقوق جزایی است که به طور تفکیک و جداگانه تمامی افراد جرایم را مطرح می‌سازد و هر یک از آنها را چه از نظر عناصر متشکله و چه از لحاظ کیفیت مجازات آن تعریف و بیان می‌کند.

جرایم علیه اشخاص از جمله مباحث مهم حقوق کیفری اختصاصی می‌باشد، که به دو بخش جرایم علیه تمامیت جسمانی و جرایم علیه شخصیت معنوی تقسیم می‌شود. در این بین جرایم علیه تمامیت جسمانی (مثل قتل، قطع عضو، جرح، ضرب، سقط جنین) نسبت به جرایم علیه شخصیت معنوی (مثل توهین، افتراء، قذف، نشر اکاذیب) از اهمیت بیشتری برخوردار است. در بین جرایم علیه تمامیت جسمانی، جرم قتل نیز از همه مهم‌تر است چرا که بنا به تعریف، قتل عبارت است از

سلب حیات از انسان زنده و به این ترتیب جرم قتل، با ارزش ترین موهبت الهی به انسان را که همان جسم و جان او باشد، از وی می گیرد. بنابراین در همه ی نظام های حقوقی دنیا جرم قتل از اهمیت قابل ملاحظه ای برخوردار می باشد. جرم قتل دارای حالت های ارتكابی مختلفی است که از جمله آنها "قتل ناشی از اشتباه در هدف" و "قتل ناشی از اشتباه در هویت" می باشند که همواره حقوقدانان و حتی فقها نیز در مورد ارکان، عناصر، شرایط و مجازات این دو نوع قتل اختلاف نظر داشته اند. از این جهت بررسی تفصیلی مسائل اختصاصی مربوط به هر کدام از این دو نوع قتل، به درک مطلب کمک خواهد کرد.

┌

┐

| فصل اول |

└

┘

┌

┐

└

┘

گفتار اول

قتل عمدی

قتل یا سلب حیات از یک انسان زنده مهم‌ترین جنایتی است که نسبت به افراد انسانی ارتکاب می‌شود. به همین جهت کیفر قتل عمدی با وجود مخالفت بعضی از علمای حقوق و فلاسفه در قوانین بسیاری از کشورها اعدام می‌باشد. در حقوق موضوعه ایران، ماده ۱ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مقرر می‌دارد: «قتل عمد... موجب قصاص است و اولیاء دم می‌توانند با اذن ولی مسلمین یا نماینده‌ی او قاتل را با رعایت شرایطی که خواهد آمد به قتل برسانند.»

قتل نفس از یک طرف به اصل مصونیت و غیرقابل تعرض بودن حیات انسانی که عزیزترین ودیعه است لطمه می‌زند و از طرفی دیگر، امنیت و انتظام جامعه را متزلزل می‌کند. قبل از این که اجتماعات بشری به صورت کنونی، دارای قدرت حاکمه عمومی و تشکیلات دولتی بشوند، قتل نفس از جمله تصادفات عادی زندگانی برای بقاء محسوب می‌شد و مقابله با قاتل جنبه‌ی شخصی و خصوصی داشت و نه عمومی. تعقیب یا تنبیه و مجازات قاتل یا قصاص برای جبران خسارت و ترمیم ضایعه با کسان مقتول بود و نه با جامعه.